

Fylkesmannen i Østfold

FORVALTNINGSPLAN FOR SKJÆLØYSUNDET NATURRESERVAT

Rapport 2/2014

Serien Fylkesmannen i Østfold, rapport miljøvern

Bestilling: Telefon 69 24 70 00.

Postboks 325, 1502 Moss

epost: fmospostmottak@fylkesmannen.no

Miljøvernavdelingen er gjennom Fylkesmannen i Østfold underlagt Klima- og miljødepartementet og Miljødirektoratet. Fylkesmannen representerer den statlige miljøvernforvaltningen i fylket og er et viktig bindeledd mellom stat og kommune - og mellom offentlig myndighet og allmennheten.

Miljøvernavdelingen hos fylkesmannen har følgende oppgaver:

- Overvåking av forurensing: avfall, støy, avløp, utslipp til luft og vann
- Tilsyn og kontroll med forurensende virksomheter
- Forvaltning av vann og vassdrag
- Vurdering av arealplaner (kommuneplaner, reguleringsplaner og andre arealsaker)
- Vern og forvaltning av viktige naturområder, samt truede og sårbare arter
- Vern og forvaltning av viktige vilt- og fiskeressurser
- Sikre befolkningen adgang til friluftsliv

Oversikt over rapportserien finnes på fylkesmannens hjemmeside, her ligger også de fleste rapportene tilgjengelig: <http://www.fylkesmannen.no/Ostfold/Miljo-og-klima/Rapportserien/Miljovernavdelingens-rapportserie/> og i rapport nr.7, 2007: *Rapporter gjennom 25 år, 1982 - 2007, en bibliografi.*

Oversikt over de siste års rapporter:

1/14 Skjøtselsplaner for utvalgte slåttemarkar i Østfold	7/11 Ytre Hvaler og Kosterhavets nasjonalparker – marin dokumentasjon (trykt versjon + digital)
6/13 Forvaltningsplan for Verkenlund biotopvernområde	6/11 Handlingsplan mot fremmede arter i Østfold (trykt versjon + digital)
5/13 Naturfaglige undersøkelser i Østf. XII	5/11 Flora, bunndyr, fisk, fugl i Øra-området (trykt versjon + digital)
4/13 Forvaltningsplan for Skipstadsand naturreservat	4/11 Undersøkelser av områder i Østfold. Naturfaglige undersøkelser IX. Se og 9/91, 4/97, 7/95, 1/2000, 1/05, 8/07, 1/09, 3/11 (kun digital versjon)
3/13 Bestandstrender hos sjøfugl på Østfoldkysten 1993-2012	3/11 Naturfaglige registreringer av skogområder. Naturfaglige undersøkelser VIII. Se og 9/91, 4/97, 7/95, 1/2000, 1/05, 8/07, 1/09 (trykt versjon + digital)
2/13 Forvaltningsplan Berby landskapsvernområde, Halden kommune	2/11 Naturtypekartlegging i Skiptvet (kun digital versjon)
1/13 Vurdering av verneverdig skog m.v. Naturfaglige undersøkelser av områder i Østfold. XI.	1/11 Naturtypekartlegging i Halden, Hvaler, Fredrikstad (kun digital versjon)
3/12 Forvaltningsplan for Kurefjorden naturreservat.	2010 (Ingen rapporter utgitt)
2/12 Flora / vegetasjon, ferskvann og marine registreringer i Østfold. Naturfaglige undersøkelser av områder i Østfold. X. Se og 9/91, 4/97, 7/95, 1/2000, 1/05, 8/07, 1/09, 3+4/11 (kun digitale versjoner)	1/09 Undersøkelser av BioFokus 2007-08. Naturfaglige undersøkelser.VII. Se og 9/91, 4/97, 7/95, 1/2000, 1/05, 8/07, 3/11
1/12 Naturtypekartlegging og biologisk mangfold i Askim, Eidsberg, Hobøl og Våler	

Oktober 2014

Rapport nr. 2, 2014

ISBN 978-82-7395-228-8

ISSN 1890-3673

Rapportens tittel

Forvaltningsplan for Skjæløysundet naturreservat

Forfatter

Gunnar Bjar

Oppdragsgiver

Fylkesmannen i Østfold

Ekstrakt

Forvaltningsplanen beskriver mål og utfordringer i Skjæløysundet naturreservat. Verneområdet rommer bl.a. strandenger, mudderstrender, løvskog og holmer med hekkende sjøfugl. Forvaltningsplanen skal bidra til å oppfylle intensjonene ved vernet og inneholder bl.a. en tiltaksplan.

Emneord

Skjæløysundet, naturreservat, strandeng, forvaltningsplan, Østfold

Referanse til rapporten

Fylkesmannen i Østfold 2014: Forvaltningsplan for Skjæløysundet naturreservat. Rapport 2/2014

INNHOOLD

1	INNLEDNING	5
1.1	Forvaltningsplanen	5
2	OMRÅDEBESKRIVELSE.....	6
2.1	Påvirkning/inngrep	7
3	BRUKERINTERESSER.....	9
3.1	Beiting	9
3.2	Jakt og fangst.....	10
3.3	Fiske	10
3.4	Båter	11
3.5	Ferdsel og friluftsliv	12
3.5.1	Ridning og sykling	14
3.6	Tilgrensende hytter og dyrket mark	15
3.7	Høyspentlinje.....	16
4	FORVALTNINGSOPPGAVER OG TILTAK.....	17
4.1	Forvaltningsmål.....	17
4.2	Skjøtsel	17
4.2.1	Beiting	17
4.3	Rydding av busker og småtrær	20
4.3.1	Beitene.....	20
4.3.2	Holmene	20
4.4	Fremmede arter.....	21
4.5	Bevaringsmål.....	22
4.6	Informasjon	23
4.7	Oppsyn.....	23
4.8	Økonomi.....	23
4.9	Tiltaksplan.....	23
5	SAKSBEHANDLING	25
5.1	Forvaltning av verneforskriften.....	25
5.1.1	Om dispensasjon fra forskriften	26
5.1.2	Forholdet til annet lovverk m.m.	26
5.2	Generelle saksbehandlingsrutiner.....	27
5.3	Roller.....	28
6	LITTERATUR	29
7	VEDLEGG	30
7.1	Vedlegg 1 – Verneforskrift for Skjæløysundet naturreservat.....	30
7.2	Vedlegg 2 - Vegetasjonskart fra Skjæløysundet 1973 og 1993.....	34

1 INNLEDNING

Skjæløysundet naturreservat ble opprettet 16. april 2010 som en del av ”Verneplan for Oslofjorden”. Området ligger nordøst for Skjæløy i Fredrikstad kommune, mellom Lervik og Saltnes. I sør avgrenses det av brua ut til Skjæløy. Arealet er 523 dekar, og av dette er ca. 120 dekar landareal.

Holmen Steinene, som ble vernet som sjøfuglreservat i 1978, er innlemmet i Skjæløysundet naturreservat.

Reservatet er opprettet i medhold av Naturmangfoldloven av 19. juni 2009. Det er Fylkesmannen i Østfold v/miljøvernavdelingen som er forvaltningsmyndighet for verneområdet.

Verneforskriftens § 2 lyder:

«Formålet med naturreservatet er å bevare et område med truet, sjelden og sårbar natur med en spesiell naturtype i form av en havstrand med varierte og sjeldne vegetasjonstyper og arter. For holmen Steinene er formålet også å bevare en viktig hekkeholme for sjøfugl.»

Verneforskriften finnes i vedlegg 1.

1.1 Forvaltningsplanen

I henhold til § 10 skal det utarbeides en forvaltningsplan for verneområdet. Planen kan inneholde nærmere retningslinjer for gjennomføring av skjøtselstiltak.

En forvaltningsplan skal være et praktisk hjelpemiddel til å opprettholde og fremme verneformålet, og skal være et redskap for både forvaltningsmyndigheten og brukere av området. Forvaltningsplanen er ikke juridisk bindende, men har en veiledende funksjon.

Forvaltningsplanen må utarbeides innenfor de rammene som settes av verneforskriften. Det vil si at det i planen ikke kan innføres nye restriksjoner, men at det heller ikke kan åpnes for tiltak som ikke har grunnlag i forskriften.

Denne forvaltningsplanen gjelder i utgangspunktet for 10 år. Gyldighetstiden kan senere forlenges dersom dette er hensiktsmessig. Planen kan også revideres etter kortere tid enn 10 år dersom det oppstår behov for dette.

Skjæløysundet sett mot nord

2 OMRÅDEBESKRIVELSE

Området består av et gruntvannsområde på nordsiden av Skjæløy, og av det smale, grunne sundet mellom Skjæløy og fastlandet. I tillegg inneholder området store strandengarealer som tidligere ble beitet, noe løvskog på begge sider av sundet samt holmene Terneskjær og Steinene. Gunhildskjær er i dag en halvøy som følge av landhevingen de siste hundreårene, men ved springflo blir det avsnørt fra Skjæløy, som det ellers henger sammen med.

Geologisk domineres området av leire som ble avsatt den gang det meste av fylket lå under vann ved slutten av siste istid. Berggrunnen består av Østfoldgranitt. På holmen Steinene finner man, som navnet forteller, en moreneavsetning med mye stein og grus.

Det meste av landarealet utgjøres av forskjellige strandengtyper. Her finnes bl.a. typen «saltsiveng, sørøstlig utforming», en vegetasjonstype som er klassifisert som sterkt truet i Norge. Flere uvanlige plantearter vokser her, bl.a. strandrisp, strandrødtopp og saftmelde. Den førstnevnte finnes her i store mengder, men er ellers bare kjent fra noen få steder i fylket. Området er vurdert som en nasjonalt verneverdig havstrand, med botanisk verneverdi 5 på en skala fra 0 til 6. Vegetasjonskart fra 1973 og 1993 finnes i vedlegg 2.

Strandengene ble tidligere beitet, men beitingen opphørte for flere tiår siden. Dette har medført en stedvis kraftig gjengroing med bl.a. takrør. Det er derfor nødvendig å iverksette skjøtsel for å bevare de botaniske verneverdiene.

I sone A og B (se kartet på s. 8 og bilde på s. 29) vokser det frodig svartor-strandskog. Den utgjør en viktig biotop for bl.a. småfugl.

På de to holmene hekker sjøfugl, bl.a. fiskemåke, hettemåke og makrellterne. På Steinene er det ferdselsforbud i hekketiden (15.04. – 15.07.), slik det også var da holmen hadde status som sjøfuglreservat. På Terneskjær er det den vestre delen som er viktigst for sjøfuglene.

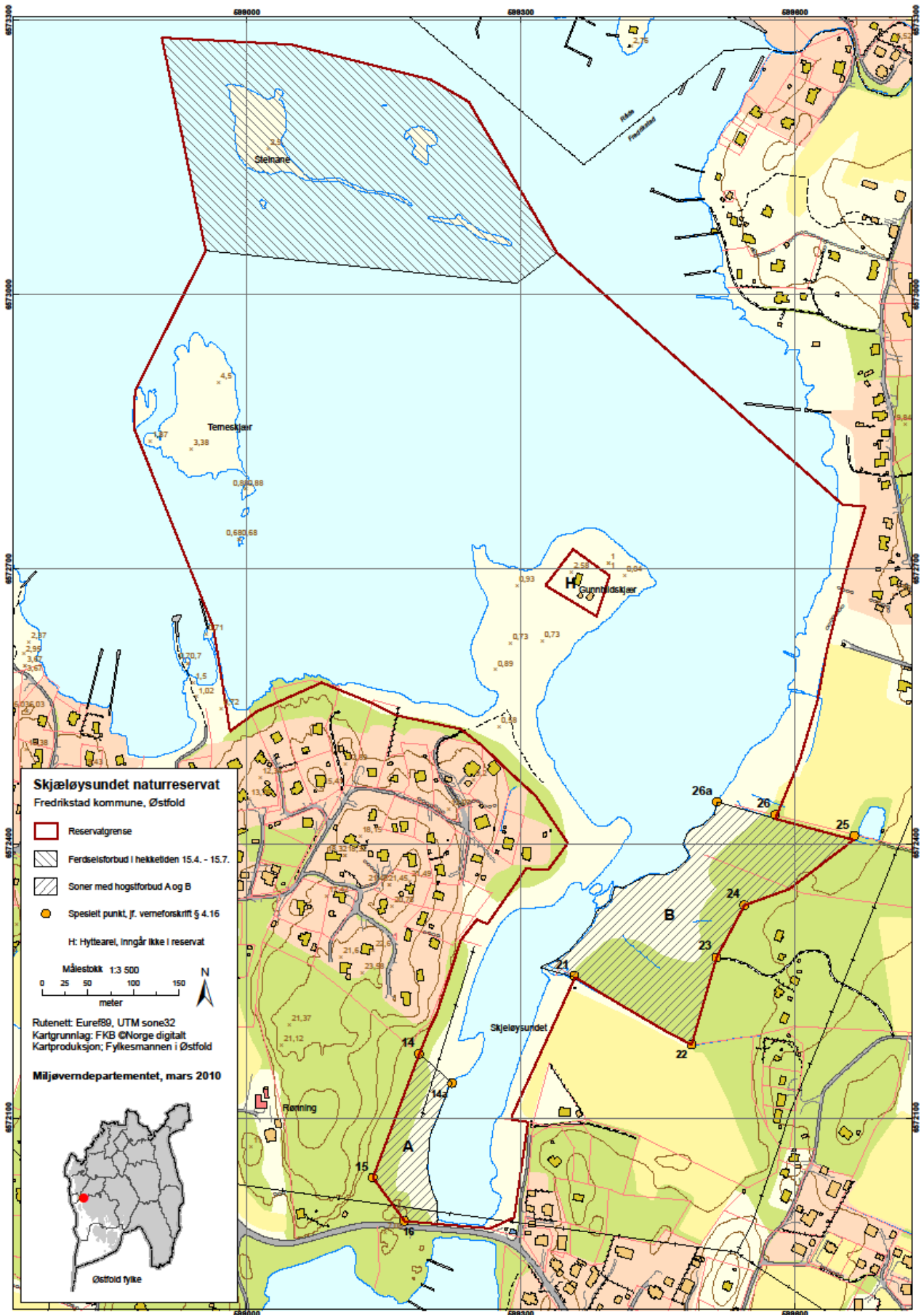
I trekketidene fungerer området også som et rasteområde for bl.a. vadefugler som finner mat på de gruntområdene som blottlegges ved lavvann. Storspove, gluttsnipe, rødstilk, grønnstilk og skogsnipe er blant de artene som kan sees her. Rødstilken hekker trolig i området.

2.1 Påvirkning/inngrep

- En 22 kV høyspentlinje eid av Hafslund Nett Øst krysser sundet like nord for brua, dvs. i naturreservatet. Fra denne går det en avgreining nordover på vestsiden av sundet, også denne i reservatet. Avgreiningen følger delvis skogkanten, noe som medfører at trær langs linja kappes ned med jevne mellomrom (linjerydding).
- Restene av den gamle Skjæløybrua krysser sundet der det er smalest.
- En gangbane av tre er lagt i deler av stien til Gunhildskjær.
- I tilknytning til hytta på Gunhildskjær ligger det en tennisbane i reservatet. Selve hytta med tilhørende uthus ligger i et «hull» i verneområdet og omfattes ikke av verneforskriften.
- På østsiden av sundet ligger det en brygge i reservatet.
- Vest på Gunhildskjær lå det tidligere en stor flytebrygge som nå er fjernet. De støpte fundamentene på land eksisterer fortsatt.
- Fylkesveien til Skjæløy reduserer vanngjennomstrømningen i sundet. Nye rør med noe bedre kapasitet ble lagt under veien i 2013.

Høyspentlinjen i Skjæløysundet

3 BRUKERINTERESSER

3.1 Beiting

Strandengene i reservatet er opprinnelig beitemark. På vernetidspunktet (2010) hadde imidlertid beitenene ligget ubrukt i flere tiår. Det er et mål for forvaltningen av området at beitenene igjen tas i bruk, både som en skjøtsel for å bevare verneverdiene og som en utnyttelse av de beiteressursene som området inneholder. Beiting vil derfor på nytt bli en viktig brukerinteresse.

Følgende bestemmelser i verneforskriften er av betydning for driften av beitearealene:

§ 3 nr. 1

Vegetasjonen, herunder døde busker og trær, er vernet mot skade og ødeleggelse. Det er forbudt å fjerne planter og sopp (inkludert lav) eller deler av disse fra reservatet. Planting og såing av trær og annen vegetasjon er ikke tillatt.

Kommentar:

Bestemmelsen innebærer at bl.a. pløying, harving og såing av beitevekster ikke er tillatt. Se likevel § 4 nr. 8 om beiting.

§ 3 nr. 3

Det må ikke iverksettes tiltak som kan endre naturmiljøet, som f.eks. oppføring av bygninger, anlegg, gjerder, andre varige eller midlertidige innretninger, (...), bygging av veier, oppdyrking, drenering og annen form for tørrlegging, uttak, oppfylling, planering og lagring av masse, (...), henleggelse av avfall, (...), gjødsling, kalking og bruk av kjemiske bekjempingsmidler. (...)

Kommentar:

Gjødsling, kalking og sprøyting er altså forbudt med mindre det er gitt dispensasjon fra verneforskriften.

§ 4 nr. 8

Verneforskriften er ikke til hinder for: Beiting. Direktoratet for naturforvaltning kan av hensyn til verneformålet regulere beitetrykket i hele eller deler av reservatet. (*nå Miljødirektoratet)*

Kommentarer:

1. Beiting kan altså skje uten at det må søkes om dispensasjon. Beiting er den viktigste skjøtelsen for bevaring av områdets kvaliteter. Når det gjelder oppsetting av nye gjerder, krever dette tillatelse fra Fylkesmannen.
2. Når det gjelder punktet om Miljødirektoratets myndighet til å regulere beitetrykket, er dette å anse som en sikkerhetsventil i tilfelle overbeiting. Vernemyndighetene ønsker et beitetrykk som er tilpasset beitenes bæreevne.

§ 4 nr. 11

Verneforskriften er ikke til hinder for: Fjerning av trær m.v. p.g.a. skygge, utsikt m.v., unntatt i sone A (...) og sone B (...) på vernekartet der all skog er fredet.

Kommentar: Utenom sone A og B kan trær og busker altså fjernes uten at dette krever dispensasjon. I sone A og B vil det bl.a. være ønskelig å fjerne trær som sprer seg inn på

beitene, men dette vil kreve dispensasjon, eller at Fylkesmannen iverksetter fjerning som et skjøtselstiltak.

§ 5 nr. 1

All ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner.

§ 5 nr. 2

Motorferdsel på land er forbudt, herunder start og landing med luftfartøy. (...)

Kommentar: Maskinell beitepussing vil kreve dispensasjon.

Strandeng på Skjæløy. Gunnhildskjær til høyre.

3.2 Jakt og fangst

Jakt og fangst er tillatt i medhold av § 4 nr. 6 i verneforskriften. Viltloven og tilhørende forskrifter gjelder på vanlig måte. På land tilhører retten til jakt og fangst grunneierne etter ordinære regler (Viltloven § 27). I sjøarealene gjelder reglene om allmenhetens frie jakt i sjøen (Viltloven § 32).

3.3 Fiske

Også fiske er tillatt i medhold av § 4 nr. 6. Ordinære regler for fiske gjelder i reservatet. Ferdselsforbudet 15.04. – 15.07. på Steinene og det tilgrensende sjøområdet (se vernekartet s. 7) medfører imidlertid at fiske ikke kan foregå her i denne perioden (verneforskriften § 5 nr. 3).

For tørking av fiskeredskap ved Steinene gjelder egne bestemmelser:

§ 4 nr. 1

Vernebestemmelsene er ikke til hinder for: Tørking av fiskeredskap på fjellskjær øst for Steinene for manntallsførte fiskere.

§ 6 nr. 5

Aktiviteter som nevnt i § 4 nr. 1 kan skje uten hinder av ferdselsforbudet i § 5 nr. 3

Kommentar: Det nevnte skjæret øst for Steinene er en tradisjonell plass for tørking av fiskeredskaper. Skjæret ligger inne i den sonen hvor det er ferdselsforbud 15.04. – 15.07., men kan altså likevel brukes hele året av manntallsførte fiskere til tørking av fiskeredskap. Bestemmelsen er videreført fra den opprinnelige verneforskriften for sjøfuglreservatet fra 1978.

For havbeitenæring gjelder følgende bestemmelse:

§ 4 nr. 12

Vernebestemmelsene er ikke til hinder for: Utsetting og gjenfangst av stedegne marine arter i forbindelse med havbeitenæring etter akvakulturloven.

3.4 Båter

Bruk av båt med og uten motor er tillatt hele året. Unntatt er sonen med ferdselsforbud rundt Steinene i perioden 15.04.- 15.07.

Bruk av modellbåt (og modellfly) er forbudt, se § 5 nr. 2.

Også for ferdsel med båt gjelder § 5 nr. 1:

All ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner.

Det er særlig grunn til å vise hensyn overfor fuglelivet når man ferdes med båt i reservatet.

For brygger, båtfester og båtopplag gjelder følgende bestemmelser:

§ 3 nr. 3

Det må ikke iverksettes tiltak som kan endre naturmiljøet, som f.eks. oppføring av bygninger, anlegg, gjerder, andre varige og midlertidige innretninger (...) etablering av oppdrettsanlegg og havbruksvirksomhet eller nye båtfester, opplag av båter (...)

§ 3 nr. 6

Etablering av nye båtplasser, herunder båter på svai, er forbudt.

Kommentar: Det er altså ikke tillatt å sette opp nye brygger eller å anlegge nye båtfester på land eller i bøye. Det er heller ikke tillatt å legge båter i opplag (inkl. vinteropplag) i reservatet.

§ 4 nr. 7

Vernebestemmelsene er ikke til hinder for: Bruk, drift og vedlikehold av faste innretninger m.v. som er i bruk på vernetidspunktet, herunder etablerte båtfester (...).

Kommentar: Brygger og båtfester som er lovlig anlagt før vernetidspunktet (16.04.2010) kan altså brukes og vedlikeholdes som tidligere. Det finnes pr. i dag ingen oversikt over disse bryggene og båtfestene, men Fylkesmannen tar sikte på å utarbeide en slik oversikt.

§ 6 nr. 2

Ferdelsbestemmelsene er ikke til hinder for: Bruk av traktor korteste vei inn og ut av reservatet ved utsetting/opptak av båter, med lovlig fast båtfeste eller lovlig oppført brygge, samt ved bortkjøring av strandsøppel.

§ 7 nr. 1

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi dispensasjon til: Nødvendig motorferdsel i forbindelse med aktiviteter etter a) § 4 nr. 7.

Kommentar: Ved vedlikehold av brygger og andre anlegg er det ikke tillatt å bruke motorkjøretøy. Fylkesmannen kan imidlertid gi dispensasjon for dette dersom det søkes på forhånd.

§ 7 nr. 2

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi dispensasjon til: Avgrenset bruk av naturreservatet som angitt i (...) § 3 nr. 6.

Kommentar: Denne bestemmelsen gir Fylkesmannen hjemmel til å gi dispensasjon fra forbudet mot nye båtplasser. Fylkesmannen mener imidlertid at antall båtplasser i reservatet ikke bør øke ut over det antallet lovlige plasser som fantes på vernetidspunktet (2010). Derimot kan det være aktuelt å tillate å flytte eller samle eksisterende, lovlige båtplasser i verneområdet, dersom dette ikke har negative konsekvenser for verneverdiene.

3.5 Ferdsl og friluftsliv

I utgangspunktet gjelder friluftslovens bestemmelser om fri ferdsel i reservatet. Unntaket fra dette er ferdselsforbudet på og rundt Steinene i perioden 15.04. – 15.07. av hensyn til hekkende sjøfugler.

Terneskjær ble i 1961 kjøpt til friluftslivsmål av Fredrikstad kommune, Råde kommune og Oslofjordens Friluftsråd (eierpartene er hhv. 21/32, 6/32 og 5/32). Det er ikke anlagt brygge på holmen, og de naturlige ilandstigningsforholdene gjør at den egner seg best for besøk med mindre båter som kan dras inn på en av de små sandstrendene. Det er heller ikke utplassert søppelkasser, toalett osv. Som friluftsområde har holmen trolig først og fremst lokal betydning.

Terneskjær

På strandengene på Skjæløy og fastlandet går det noen enkle stier gjennom reservatet. Disse brukes for det meste av lokale beboere og hyttefolk. Området blir lite brukt av tilreisende turgåere. En av stiene er hovedadkomst til hytta på Gunnhildskjær. En avgreining fra denne stien går bort til stedet der det tidligere lå en større flytebrygge. Innerst på Gunnhildskjær er det lagt ut klopper over et bløtt parti.

Over den smaleste delen av Skjæløysundet ligger det i dag en gangbro av tre på restene av den gamle Skjæløybrua (pr. oktober -14 mangler en av seksjonene). Den knytter sammen stiene på hver side av sundet.

Den gamle Skjæløybrua slik den framstår i dag

Verneforskriften inneholder bestemmelser som har betydning for bl.a. anlegging og vedlikehold av stier, organiserte friluftaktiviteter m.m:

§ 3 nr. 3

Det må ikke iverksettes tiltak som kan endre naturmiljøet, som f.eks. oppføring av bygninger, anlegg, gjerder, andre varige eller midlertidige innretninger, (...), bygging av veier, oppdyrking, drenering og annen form for tørrlegging, uttak, oppfylling, planering og lagring av masse, (...).

Kommentar: Det er altså ikke tillatt å anlegge nye stier ved f.eks. å legge ut fiberduk og legge på grus el. lign. Det er heller ikke tillatt å legge ut klopper på nye steder. Slike tiltak vil kreve dispensasjon. Det samme gjelder eventuelle tilretteleggingstiltak for friluftslivet på Terneskjær.

§ 3 nr. 4

Bruk av naturreservatet til teltleirer, idrettsarrangementer eller andre større arrangementer er forbudt.

Kommentar: I tråd med praksis i noen andre verneområder (bl.a. Ytre Hvaler nasjonalpark) defineres større arrangementer her i utgangspunktet til arrangementer med mer enn ca. 50 deltakere. Hva slags aktivitet det dreier seg om, og hyppigheten av arrangementer, kan imidlertid også ha betydning for hva som vil bli definert som større arrangementer.

§ 3 nr. 5

Bålbrenning er forbudt.

Kommentar: Det er altså bålforbud hele året i reservatet. I forbindelse med skjøtsel av verneområdet vil det likevel kunne bli gitt tillatelse til brenning av kvist m.m. Kvist, hageavfall og annet avfall fra *utsiden* av reservatet skal ikke brennes i reservatet. Den tidligere brenneplassen vest for den gamle Skjæløybrua er nå ryddet og skal ikke brukes.

§ 4 nr. 5

Vernebestemmelsene er ikke til hinder for: Sanking av bær og matsopp.

§ 4 nr. 7

Vernebestemmelsene er ikke til hinder for: Bruk, drift og vedlikehold av faste innretninger m.v. som er i bruk på vernetidspunktet, herunder etablerte båtfester, vei, stier, stenmolo, gangbro over sund, samt gangplattung til Gunnhildskjær.

Kommentar: Rent vedlikehold krever altså ikke dispensasjon. Ombygging, utvidelse, flytting m.m. regnes ikke som vedlikehold og er derfor søknadspliktig.

§ 5 nr. 1

All ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner.

§ 5 nr. 3

I tiden f.o.m. 15. april t.o.m. 15. juli er det forbud både mot ilandstigning og ferdsel til sjøs nærmere enn 50 m fra Steinene.

§ 7 nr. 2

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi dispensasjon til: Avgrenset bruk av naturreservatet som angitt i § 3 nr. 4 (...).

Kommentar: Fylkesmannen kan med hjemmel i denne bestemmelsen gi dispensasjon fra forbudet mot teltleirer, idrettsarrangementer eller andre større arrangementer.

3.5.1 Ridning og sykling

Ridning og sykling i reservatet er regulert i § 5 nr. 4:

Sykling og ridning og bruk av hest utenom på eksisterende stier er forbudt.

Kommentar: Bestemmelsen berører ikke beiting med hest. Se kapittel 4.2.

Det finnes i tillegg en bestemmelse om anlegging av en egen ridetrasé i reservatet, § 4 nr. 9:
Vernebestemmelsene er ikke til hinder for: Ridning knyttet til næringsinntekt ved hesteutleie langs en fast trasé gjennom området.

Kommentar: Bestemmelsen innebærer at det ikke kreves dispensasjon for å bruke en egen ridetrasé i forbindelse med kommersiell hesteutleie. Imidlertid finnes ikke en slik trasé i dag, og dersom dette blir aktuelt, må en trasé fastlegges i samarbeid mellom berørt(e) grunneier(e), Fylkesmannen og evt. hesteutleier (hvis dette ikke er grunneier). Initiativ til dette bør da tas fra den/de som er interessert i å få utpekt en slik trasé.

3.6 Tilgrensende hytter og dyrket mark

Det ligger ingen hytter i selve reservatet, men flere hytter ligger i kort avstand fra reservatgrensen. Hytta på Gunnhildskjær er i en særstilling ved at den ligger i et «hull» i reservatet, med reservatgrense på alle kanter. Adkomsten til denne hytta går gjennom reservatet.

En problemstilling som gjelder flere av hyttene, er at trær i reservatet kan ha betydning for utsikten fra hyttene. Generelt er all vegetasjon i reservatet vernet (§ 3 nr. 1), men det er gjort visse unntak som berører spørsmålet om utsikt.

På fastlandet grenser reservatet mot dyrket mark på to steder. Her vil problemstillinger være bl.a. skygge fra trær i reservatet inn på dyrket mark, greiner som vokser inn over dyrket mark, og vedlikehold av utløpsgrøfter i reservatet fra dreneringsgrøfter på jordene.

§ 4 nr. 11

Vernebestemmelsene er ikke til hinder for: Fjerning av trær m.v. pga. skygge, utsikt m.v., unntatt i sone A (...) og sone B (...) på vernekartet der all skog er fredet.

Kommentar: Sone A og B er avmerket på vernekartet på s. 8. Det er altså tillatt å fjerne trær utenfor disse sonene for å bevare utsikt eller unngå skygge. Som hovedregel bør felte trær/hogstavfall fjernes fra reservatet. Trær/hogstavfall må uansett ikke legges slik at det kan skade strandengvegetasjon, virke skjemmende eller sperre for ferdsel eller beitedyr. Eventuell brekking av hogstavfall må skje utenfor verneområdet med mindre det er gitt særskilt tillatelse til dette. Trær/hogstavfall fra *utsiden* av reservatet, *kan ikke legges inn i verneområdet.*

Felling av trær krever tillatelse fra grunneieren, også når det er tillatt i medhold av verneforskriften.

§ 7 nr. 5

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi dispensasjon til: Fjerning av enkelttrær pga. skygge på dyrket mark, utsikt m.v. mellom pkt. 21 og 26 i vernegrensen.

Kommentar: Bestemmelsen gjelder område B på vernekartet. Midt i denne sonen har et felt blitt ryddet tidligere av hensyn til utsikt fra bakenforliggende hytter. Fylkesmannen ga i 2013 tillatelse til vedlikeholdsrydding i dette feltet, og er innstilt på at det også i framtiden skal kunne holdes åpent.

På jordet som grenser til sone B i nord, vil trærne kunne gi skygge av betydning for jordbruksdriften. Fylkesmannen er innstilt på å tillate noe felling av trær her for å redusere skyggeeffekten når det blir behov for dette. Fylkesmannen vil praktisere dette på samme måte som i andre verneområder der denne problemstillingen oppstår.

Mot jordet i sør vil ikke skygge kunne bli et tilsvarende problem, men greiner som vokser inn over jordet, vil uansett tillates fjernet.

§ 4 nr. 2

Verneforskriften er ikke til hinder for: Vedlikehold av eksisterende grøfter, dremsutløp m.v., etter at forvaltningsmyndigheten er varslet.

Kommentar:

Vedlikehold av grøfter og dremsutløp krever altså ikke dispensasjon, men Fylkesmannen skal varsles på forhånd. Varsling kan skje pr. telefon, sms, e-post eller brev. Med vedlikehold

menes her at grøfter renskes til samme dybde og bredde som de har hatt tidligere. En økning av dybde eller bredde krever dispensasjon.

Oppgravde masser kan fjernes fra reservatet, eller de kan planeres pent langs grøfta slik at de kan gro til med naturlig vegetasjon.

§ 5 nr. 2

Motorferdsel på land er forbudt, herunder start og landing med luftfartøy. (...)

Kommentar: Det er i § 6 nr. 4 gjort unntak fra dette forbudet for motorferdsel ved *vedlikehold av grøfter* i medhold av § 4 nr. 2.

3.7 Høyspentlinje

Følgende bestemmelser gjelder for høyspentlinjen i verneområdet:

§ 4:

Vernebestemmelsene er ikke til hinder for:

nr. 3: *Drift, vedlikehold og nødvendig istandsetting ved akutt utfall på eksisterende energi- og kraftanlegg.*

nr. 4: *Oppgradering/fornyning av kraftledninger for heving av spenningsnivå og øking av linjetverrsnitt når dette ikke fører til vesentlige fysiske endringer i forhold til verneformålet.*

§ 6:

Ferdelsbestemmelsene er ikke til hinder for:

nr. 3: *Nødvendig motorferdsel i forbindelse med akutt utfall på eksisterende energi- og kraftanlegg. Ved bruk av motorisert transport skal det i ettertid sendes melding til forvaltningsmyndigheten.*

§ 7:

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi dispensasjon til:

nr. 1 b: *Nødvendig motorferdsel i forbindelse med aktiviteter etter § 4 nr. 3 og 4.*

nr. 3: *Oppgradering/fornyelse av kraftledninger som ikke faller inn under § 4.*

Kommentar: I akutte situasjoner ved strømbrudd er altså nødvendig motorferdsel tillatt i verneområdet uten at det må søkes om dette på forhånd, men melding om kjøringen skal da sendes Fylkesmannen i ettertid. Ved alle andre typer arbeid på anlegget vil motorisert ferdsel kreve at Fylkesmannen på forhånd har gitt dispensasjon fra verneforskriften.

Generelt anses vedlikeholdsrydding i ryddegater som en del av normal drift og vedlikehold.

4 FORVALTNINGSOPPGAVER OG TILTAK

4.1 Forvaltningsmål

Skjæløysundet naturreservat skal forvaltes slik at de spesielle naturkvalitetene opprettholdes samtidig med at områdets verdi som beiteområde kan utnyttes. Det skal legges særlig vekt på bevaring av arter tilknyttet strandeng/beitemark, samt hekkende sjøfugl.

4.2 Skjøtsel

4.2.1 Beiting

Det viktigste tiltaket for å bevare naturverdiene i reservatet vil være å skjøtte strandengene ved hjelp av beitedyr. Uten tidligere tiders beiting ville det meste av engene ha vært skog. Man kan i dag noen steder se tydelige tegn til at skogen er i ferd med å spre seg utover på engene. Svartor kan vokse på svært våt mark og tåler periodevis oversvømmelse, og vil derfor spre seg ut mot vannet. Prosessen kan ta lang tid fordi spredning med frø hemmes av den kraftige engvegetasjonen, men sluttresultatet vil likevel være skog på store arealer dersom engene ikke skjøttes. I et tidligere stadium av gjengroingen får man ofte spredning av sivvekster som f.eks. takrør («vass»), noe man ser man et tydelig eksempel på sørøst for den gamle Skjæløybrua.

Plantenes evne til å tåle beiting er svært forskjellig. Det samme gjelder plantenes smakelighet og næringsverdi. Planter som dyra gjerne spiser, og som tåler beiting dårlig, kan forsvinne helt etter noen års beiting, eller i alle fall gå sterkt tilbake. Disse plantene er gjerne typiske gjengroingsarter fordi de brer seg når beitedyra forsvinner. Takrør og mjødurter hører til disse.

Andre planter er også ettertraktet av beitedyra, men tåler beiting godt. Dette gjelder mange gressarter, og en del krypende urter som for eksempel hvitkløver. Disse plantene blir vanligere når det beites.

Noen relativt storvokste planter har egenskaper som gjør at beitedyra unngår dem. Brennesle, knappsiv, lyssiv og sølvbunke hører til disse. De kan bli et problem på beitemark fordi de brer seg utover som følge av at dyra lar dem stå i fred. Beitepussing kan være nødvendig for å holde dem i sjakk.

De fleste sjeldne plantearter som vokser på strandenger, er mer eller mindre småvokste og taper lett i konkurransen med større planter når engene gror igjen. Så lenge beitedyra holder de store konkurrentene nede, får de små plantene bedre livsvilkår, selv om også de kan bli utsatt for beiting og tråkk. Beiting medfører altså større fordeler enn ulemper for disse plantene.

Beitedyr, først og fremst storfe og hest, lager en del sår i vegetasjonsdekket som følge av tråkking. Bare flekker kan gi gunstige spirevilkår for en del små og konkurransesvake planter. Dverggylden er et eksempel på en slik plante. Moderate tråkkskader er derfor positivt for å bevare en variert beitemarksflora.

De ulike dyreslagene har ulike beitemønstre og gir derfor noe forskjellige resultater som «skjøtselsarbeidere». Selv om det finnes en del ulikheter mellom forskjellige raser og besetninger, kan man peke på noen generelle trekk:

Storfe er lite selektive/kresne og beiter på en rekke plantearter. De «sliter» av plantene et lite stykke over bakken slik at vegetasjonen ikke blir like kort som der hest eller sau beiter. De går gjerne på bløt mark, og beiter vanligvis takrør dersom de slipper til tidlig i sesongen. I løpet av få år kan en tett takrørskog bli sterkt redusert av storfebeiting og -tråkk. Storfe er generelt mindre effektive til å holde buskvegetasjon nede. Her er det imidlertid forskjell mellom ulike storferaser.

Hesten har i motsetning til kua fortenner både oppe og nede, og den kan derfor bite av plantene helt nede ved bakken. Der det vokser planter som hesten liker, kan vegetasjonen bli helt snaubeitet. Hesten kan beite sølvbunke i større grad enn andre beitedyr, og bl.a. shetlandsponnier kan beite mye på takrør.

Sauen er mer selektiv og kan gå og plukke planter den er spesielt glad i, ikke minst urter/blomster. Også sauen kan beite snaut. På den annen side spiser sauen gjerne løv og er derfor effektiv til å holde krattvegetasjon i sjakk. Sauens tilbøyelighet til å beite på spesielle arter *kan* være et problem hvis det gjelder sjeldne planter og beitetrykket er høyt. Sauen unngår gjerne de bløteste beitenene.

Geita utmerker seg ved en spesiell forkjærlighet for busker og småtrær. Selv store løvkratt kan drepes av geitebeiting.

På grunn av de forskjellige dyreslagenes ulike beitemønstre gir *sambeiting* med to eller flere dyreslag ofte et godt resultat.

Beiting på Skjæløysiden

Når denne forvaltningsplanen går i trykken (høsten 2014), arbeides det med konkrete planer for sambeiting med hest og sau på Skjæløysiden av reservatet. Dette skjer i samarbeid mellom de berørte grunneierne, landbruksforvaltningen i Fredrikstad kommune og Fylkesmannens miljøvernnavdeling. Målet er å starte beitingen f.o.m. beitesesongen 2015.

Beiting på fastlandssiden

Også på fastlandssiden er det ønskelig å skjytte engene med beiting. Fylkesmannens miljøvernnavdeling har innledet en dialog med aktuelle grunneiere om dette. Dette gjelder hele fastlandssiden av reservatet unntatt den nordligste delen.

Fra et skjøtselssynspunkt synes det mest hensiktsmessig å gjerde inn det aktuelle området til ett felles beiteområde. En forutsetning for dette er at de aktuelle grunneierne samtykker til en slik løsning. Detaljer om gjerdetraséer, plassering av grunder m.m. må diskuteres nærmere med grunneierne.

Etter Fylkesmannens vurdering vil det være gunstig å beite med storfe på fastlandssiden. Dette skyldes særlig den store takrørskogen som det er ønskelig å redusere kraftig. Det er trolig bare storfe som vil kunne gjøre dette effektivt. En annen fordel med å beite fastlandssiden med storfe, er at det vil gi en stor variasjon i naturforholdene i reservatet, med hest- og saubeite på Skjæløysiden. Dette vil sannsynligvis gi en enda mer variert flora enn om det beites med samme dyreslag i hele området.

Fylkesmannen har som utgangspunkt at man bør forsøke å starte opp med beiting på fastlandssiden i 2015. Det videre arbeidet vil vise om dette lar seg gjøre.

Ferdsløse gjennom beiteområdene

Det går i dag enkelte stier over de arealene som er aktuelle som beiteområder. Det gjelder bl.a. stier som brukes av turgåere som krysser sundet på den gamle Skjæløybrua. Det er også sti til hytta på Gunnhildskjær. Det er derfor viktig at det settes opp grunder som gjør det mulig fortsatt å ferdes i og gjennom området.

Strandrisp – Overvåking og mulige tiltak

Som nevnt i områdebeskrivelsen (kap. 2) finnes det en god bestand av strandrisp i området. Denne planten er bare kjent fra noen få steder i fylket, og det er viktig at denne lokale bestanden bevares. Planten sies å være sårbar for et høyt beitetrykk, og det bør derfor overvåkes hvordan bestanden utvikler seg. Dette kan f.eks. gjøres ved at det anlegges prøveflater der antall strandrisp telles hvert år. Dersom det skulle vise seg at beitingen får en negativ effekt på bestanden, må det vurderes tiltak for å motvirke dette. Det kan være aktuelt å justere beitetrykket og/eller å holde dyra borte fra mindre områder med gode bestander av strandrisp.

4.3 Rydding av busker og småtrær

4.3.1 Beitene

På grunn av mange års opphør av beite vokser det i dag en del busker og småtrær ute på engene. Generelt er dette ikke ønskelig, og det meste – eventuelt alt – bør fjernes.

I den midtre delen av område B har skogen gjennom mange år blitt holdt nede for å gi utsyn fra hyttene på oversiden (østsiden). Fylkesmannen har akseptert at dette vedlikeholdes, og en stor del av krattvegetasjonen er ryddet i løpet av vinteren/våren 2014. Her er det ønskelig at trevegetasjonen holdes helt nede, og at dette kan bli et engareal som beites sammen med de tilgrensende strandengene.

Det finnes i dag en del rynkerose (*Rosa rugosa*) på engene på Skjæløysiden. Dette er en forvillet hageplante som bør fjernes, se kap. 4.4.

4.3.2 Holmene

Terneskjær er relativt åpen med mye bart fjell og åpne engarealer. Det finnes imidlertid også en god del buskvegetasjon på holmen. Engarealene tyder på at holmen tidligere ble beitet og i dag er i en grengroingsfase. Av hensyn til friluftslivet, engfloraen og hekkende sjøfugler er det ikke ønskelig at holmen gror for mye igjen. Buskene skaper på den annen side le for vinden og har verdi som småfuglbiotoper. Dagens fordeling av åpne og forbuskede områder kan derfor være gunstig for å ivareta ulike interesser og funksjoner. Noe krattrydding år om annet vil trolig være tilstrekkelig til å opprettholde en ønsket tilstand på holmen.

Steinene har også en blanding av eng- og buskvegetasjon, men holmen er mer åpen enn Terneskjær. «Jordsmonnet» er så steinete at potensialet for gjengroing neppe er like stort her. Forbuskingen bør likevel holdes under oppsikt. Dersom det blir så mye busker at det reduserer hekkemulighetene for sjøfugl, bør det iverksettes noe krattrydding for å avhjelpe dette.

Steinene. Saltholmen i Råde i bakgrunnen.

4.4 Fremmede arter

En del plante- og dyrearter som er innført av mennesker til Norge og andre europeiske land, har egenskaper som gjør at de representerer en trussel mot naturmiljøet. Dette gjelder bl.a. rynkerose, som har spredt seg til en rekke strender på Østfoldkysten. Dette er en plante som kan danne store, sammenhengende kratt ved hjelp av rotutløpere under bakken. Der den sprer seg, blir den naturlige eng- eller strandfloraen mer eller mindre eliminert. Strandplantene har i utgangspunktet små arealer å vokse på, spredning av rynkerose er derfor svært uønsket. Fylkesmannen i Østfold har arbeidet med fjerning av rynkerose fra verneområdene i flere år. Målet er at denne planten ikke skal forekomme i verneområdene.

Som nevnt vokser det i dag rynkerose på engene på Skjæløysiden av reservatet, ett større kratt og flere mindre busker. Dette bør kappes ned. Sau på beite vil erfaringsmessig beite på nye skudd som vokser opp, slik at buskene dør. Det må antas at dette også vil skje på Skjæløy.

På Terneskjær fantes det pr. 2012 noe rynkerose. Disse buskene ble da sprøytet med roundup av Statens naturoppsyn etter avtale med Fylkesmannen, og holmen skal nå være fri for denne planten.

En annen innført og uønsket art som er funnet i verneområdet, er strandkarse. Den vokser i dag på engene ut mot Gunnhildskjær. Også denne arten kan spre seg og danne store, tette «skoger», og den bør derfor fjernes helt fra verneområdet.

Kjempespringfrø ble i 2013 funnet like utenfor verneområdet, øst for område B. Den hadde trolig spredt seg fra en komposthaug i nærheten hvor planten også vokste. Etter grundig luking i 2013 av den førstnevnte forekomsten ble den ikke sett her i 2014. Dette året er planten luket i og rundt den nevnte komposthaugen. Det er viktig at kjempespringfrø holdes borte fra området, da denne planten har evnen til å spre seg svært raskt når den først er etablert. Skulle den spre seg inn i reservatet, må det iverksettes mottiltak umiddelbart for å hindre oppformering her.

Andre innførte plantearter som sprer seg i distriktet, er bl.a. kanadagullris og parkslirekne. Også disse må fjernes dersom de oppdages i verneområdet.

På beitemark vil for øvrig flere av artene ha problemer med å etablere seg pga. dyras beiting og tråkk.

Også i fjorden forekommer det nå flere innførte arter som kan medføre problemer. Et eksempel er stillehavsøsters. Oppskylte skjell av denne arten er funnet bl.a. ved Krokstadfjorden, få kilometer fra Skjæløysundet. Det er i praksis nesten umulig å bekjempe denne og andre marine fremmede arter, og Fylkesmannen ser det pr. i dag ikke som aktuelt å iverksette tiltak mot slike arter dersom de skulle bli funnet i naturreservatet.

Rynkerose på Skjæløy

4.5 Bevaringsmål

I henhold til retningslinjer fra Miljødirektoratet skal det fastsettes bevaringsmål for en rekke verneområder. Bevaringsmålene skal fastsettes i henhold til "Naturtyper i Norge" (NiN), som er et klassifiseringssystem for naturtyper. Systemet beskriver en rekke naturtyper, og i tillegg "tilstandsvariabler" som kan brukes til å beskrive tilstanden i en gitt naturtype på en utvalgt lokalitet. Nedenstående tabell angir bevaringsmål for Skjæløysundet naturreservat i henhold til dette.

Tabell 1 . Bevaringsmål for Skjæløysundet naturreservat

NiN Hovedgruppe S – Fjæresonsystemer, Hovedtype S7 – Strandeng og strandsump

NR	Tilstandsvariabel	Bevaringsmål	Metode	Tilstandsklasse	Tiltak
1	Aktuell bruksform BF	Arealene skal beites	Årlig registrering av bruk	<u>God</u> : Trinn 2 - beite <u>Dårlig</u> : Andre trinn	Oppstart av beiting på tidligere beitemark
2	Fremmede arter FA	Problematiske fremmede plantearter skal ikke forekomme	Befaring	<u>God</u> : Trinn1 – uten fremmedartsinnslag <u>Middels</u> : Trinn 2 – svakt fremmedartsinnslag <u>Dårlig</u> : Trinn 3 – moderat fremmedartsinnslag - eller høyere trinn	Mekanisk og evt. kjemisk bekjemping

4.6 Informasjon

I Statens Naturoppsyns og Fylkesmannens daglige gjøremål inngår informasjon om verneområdene som en viktig del. Det finnes mye tilgjengelig stoff på nettet, bl.a. Naturbasen (Miljødirektoratet), Miljøstatus (Fylkesmannen) og Lovdata.

4.7 Oppsyn

I et verneområde er det behov for å føre kontroll med at verneforskriften og eventuelle tillatelser og dispensasjonsvedtak etterleves. Statens naturoppsyn (SNO) har ansvar for oppsyn i verneområdene i Norge. SNO har en tett dialog med Fylkesmannen og blir orientert dersom det blir gitt dispensasjon fra verneforskriften for tiltak inne i naturreservatet.

SNO har oppsynsmyndighet med hjemmel i lov av 21. juni 1996 om statlig naturoppsyn, og har politimyndighet etter miljølovene; friluftsløven, naturmangfoldloven, motorferdselsloven, kulturminneloven, viltloven, lakse- og innlandsfiskekloven, samt deler av forurensningsloven. I tillegg til kontrolloppgavene etter disse lovene skal oppsynet drive veiledning og informasjonsarbeid, skjøtsel og tilrettelegging, registrering og dokumentasjon. Tiltak i verneområdene blir gjort i samråd med Fylkesmannen i Østfold. Fylkesmannen er som forvaltningsmyndighet bestiller av oppsynstjenester fra SNO.

4.8 Økonomi

Tiltaksplanen som er utarbeidet til denne forvaltningsplanen, danner grunnlag for årlig innrapportering fra Fylkesmannen til Miljødirektoratet om behov for midler til forvaltning av verneområder. Tildelingen av midler fra direktoratet er imidlertid avhengig av de årlige bevilgninger over statsbudsjettet.

4.9 Tiltaksplan

Det vil som regel være Fylkesmannen eller Statens naturoppsyn som tar initiativ til forvaltningstiltak, men initiativ kan også tas av andre, for eksempel grunneiere. Tiltak i naturreservatet kan imidlertid ikke gjennomføres uten at de er godkjent av Fylkesmannen, med mindre det følger av vernebestemmelsene at de er tillatt. Tiltaksplanen inneholder en oversikt over aktuelle tiltak så langt Fylkesmannen har kjennskap til dette pr. i dag.

I tiltakstabellen er det forsøkt skissert noen grove kostnadsklasser for de opplistede tiltakene. Disse klassene angir antatt størrelsesorden på kostnadene, og det er ikke gjort forsøk på mer nøyaktige kostnadsberegninger.

Det er også skissert en tidsramme for hvert tiltak. Hvorvidt tidsrammene som er foreslått, vil kunne overholdes, avhenger bl.a. av de årlige bevilgningene til tiltak i verneområder.

Tiltaksplanen, som forvaltningsplanen for øvrig, har en tidshorisont på 10 år. Det vil kunne bli nødvendig å revidere tiltaksplanen hyppigere enn forvaltningsplanen dersom det oppstår nye behov. Når forvaltningsplanen revideres, vil også tiltaksplanen bli evaluert og eventuelt justert.

Tabell 2. Tiltaksplan for Skjæløysundet naturreservat

Tiltak	Kostnadsklasse	Tidsramme	Anvarlig
Gjerding og oppstart av beiting på Skjæløysiden	150 000	2015	Grunneierne FMØ
Gjerding og oppstart av beiting på fastlandssiden	150 000	2015?	FMØ i samarb. med grunneierne
Fjerne rynkerose og strandkarse, evt. andre uønskede fremmede plantearter	10 000	2015	FMØ SNO
Utarbeide oversikt over lovlige brygger og båtfester i reservatet	-	2015	FMØ

FMØ = Fylkesmannen i Østfold SNO = Statens naturoppsyn

Skjæløysundet sett mot sør

5 SAKSBEHANDLING

5.1 Forvaltning av verneforskriften

Det er verneforskriften, sammen med naturmangfoldloven, som angir hva som er tillatt i naturreservatet.

Verneforskriften endrer ikke grunneiers rettigheter og plikter etter annet lovverk uten at det går særskilt fram av forskriften. Forskriften endrer for eksempel ikke grunneiers rett til å nekte motorferdsel eller andre tiltak på sin eiendom. Grunneier kan imidlertid ikke nekte forvaltningsmyndigheten motorferdsel i forbindelse med skjøtsel. Vernebestemmelsene innebærer forbud eller innskrenkninger i grunneiers, rettighetshavers og allmennhetens rådighet, men gir ikke vernemyndigheten eller det offentlige noen særskilt rådighet ut over det som følger av adgangen til skjøtsel etter regelverket. Forvaltningsmyndigheten har heller ikke adgang til å pålegge grunneier eller andre privatpersoner å utføre skjøtsel.

Verneforskriften gjelder kun aktiviteter innenfor verneområdets grenser. Det er derfor viktig at grunneiere, kommuner og andre offentlige og private instanser forvalter tilgrensende områder på en slik måte at ikke verneverdiene innenfor et verneområde blir forringet. I naturmangfoldlovens § 49 (se tekstboks s. 24) omtales forholdet til aktiviteter utenfor verneområdet som kan gi skade inn i verneområdet.

Eventuelle brudd på vernebestemmelsene i verneområdet meldes til Statens naturoppsyn, som i sin tur vil vurdere tiltak eller politianmeldelse. I tillegg har Fylkesmannen en selvstendig rolle i oppfølgingen av slike saker og kan også anmelde overtredelser.

I naturmangfoldlovens kapittel IX er det fastsatt bestemmelser om håndheving og sanksjoner. Kapitlet inneholder en straffebestemmelse som kommer til anvendelse for forsettlig eller uaktsom overtredelse av nærmere angitte bestemmelser i eller i medhold av loven. Overtredelse kan også gi grunnlag for bruk av administrative sanksjoner som pålegg om retting, tvangsmulkt og krav om miljøerstatning.

I naturmangfoldlovens kapittel II er det fastsatt prinsipper for offentlig beslutningstaking som myndighetene skal legge til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet. Disse prinsippene omtales i loven som:

- kunnskapsgrunnlaget (§ 8)
- føre-var-prinsippet (§ 9)
- økosystemtilnærming og samlet belastning (§ 10)
- kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver (§ 11)
- miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder (§ 12)

Prinsippene skal anvendes ved offentlig myndighetsutøvelse. De kommer derfor til anvendelse ved behandling av enkeltsaker (for eksempel søknader om dispensasjon) etter verneforskriften.

5.1.1 Om dispensasjon fra forskriften

En dispensasjon for et tiltak i verneområdet forutsetter at det er hjemmel i verneforskriften til å gi dispensasjon. Verneforskriften har både spesifiserte (§ 7) og generelle (§ 8) dispensasjonsbestemmelser. Den generelle dispensasjonsbestemmelsen i verneforskriften er forankret i naturmangfoldlovens § 48 (se tekstboks s. 24).

Ved behandling av søknad om dispensasjon skal formålet med verneområdet tillegges stor vekt. Det bør gis dispensasjon for tiltak som bidrar til å fremme verneverdiene. Det kan normalt ikke gis dispensasjon dersom tiltaket er i strid med verneformålet eller kan ha nevneverdig negativ effekt på verneverdiene.

Miljødirektoratet har utgitt et eget rundskriv om forvaltning av verneforskrifter - rundskriv M106-2014. Dette er publisert på direktoratets hjemmeside (kan søkes opp ved hjelp av nummeret).

Gunnhildskjær

5.1.2 Forholdet til annet lovverk m.m.

Innenfor områder som er vernet etter naturmangfoldloven, gjelder det enkelte områdes vernebestemmelser parallelt med aktuelle særlover. Det innebærer at det ene sett av regelverk ikke ekskluderer det andre. Verneforskriften går imidlertid normalt foran andre lover og forskrifter, og saker skal vanligvis først behandles etter verneforskriften, jf. naturmangfoldloven § 48 tredje ledd. Som regel vil verneforskriften inneholde strengere regler om bruk og tiltak enn annet lovverk. Det kreves tillatelse etter begge/alle lovverk der dette er aktuelt. Eksempelvis skal byggesaker behandles etter både verneforskriften og plan- og bygningsloven. Ved søknader om motorferdsel kan det i noen tilfeller være nødvendig med en dispensasjon fra både verneforskriften og motorferdselloven. Det kan også forekomme at tiltak som verneforskriften ikke regulerer, likevel krever tillatelse etter annet lovverk.

Fylkesmannen har bare myndighet til å gi tillatelse etter naturmangfoldloven og verneforskriften. Andre nødvendige tillatelser for gjennomføring av tiltak i verneområdet, herunder tillatelse fra grunneier dersom det er påkrevet, må innhentes før arbeid kan iverksettes.

Fra naturmangfoldloven

§ 48. (dispensasjon fra vernevedtak)

Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra et vernevedtak dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, eller dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig.

I avveiningen mellom øvrige vesentlige samfunnsinteresser og hensynet til verneområdet skal det særlig legges vekt på verneområdets betydning for det samlede nettverket av verneområder og om et tilsvarende verneområde kan etableres eller utvikles et annet sted. Tiltakshaveren kan pålegges å bære rimelige kostnader ved ivaretagelsen, opprettelsen eller utviklingen av et slikt tilsvarende område.

Trenger et tiltak tillatelse både etter verneforskriften og etter annet lovverk, kan tiltakshaver velge å søke om tillatelse parallelt. Vedtak skal i slike tilfeller først fattes etter verneforskriften, dersom ikke annet følger av verneforskriften eller forvaltningsmyndighetens samtykke.

Søknad om dispensasjon etter første ledd skal inneholde nødvendig dokumentasjon om tiltakets virkning på verneverdiene. I dispensasjon etter første ledd skal begrunnelsen for vedtaket vise hvordan forvaltningsmyndigheten har vurdert virkningene som dispensasjonen kan få for verneverdiene, og hvilken vekt det er lagt på dette.

§ 49. (utenforliggende virksomhet som kan medføre skade inn i et verneområde)

Kan virksomhet som trenger tillatelse etter annen lov, innvirke på verneverdiene i et verneområde, skal hensynet til disse verneverdiene tillegges vekt ved avgjørelsen av om tillatelse bør gis, og ved fastsetting av vilkår. For annen virksomhet gjelder aktsomhetsplikten etter § 6.

5.2 Generelle saksbehandlingsrutiner

- Det er Fylkesmannen i Østfold som er forvaltningsmyndighet for Skjæløysundet naturreservat. Alle søknader om tiltak som krever godkjenning/dispensasjon etter verneforskriften, sendes Fylkesmannen.
- Dersom det er tvil om hvorvidt et tiltak krever tillatelse etter verneforskriften, må det tas kontakt med Fylkesmannen for å avklare dette.
- Søknader behandles først etter verneforskriften, før de eventuelt behandles etter andre særlover. Avslag etter verneforskriften kan ikke overstyres av andre lover.
- Miljødirektoratet er klageinstans for alle vedtak etter verneforskriften. Klage på vedtak sendes Fylkesmannen innen tre uker. Hvis Fylkesmannen opprettholder sitt vedtak, oversendes klagen til direktoratet for endelig avgjørelse.

Under all planlegging av tiltak eller inngrep bør Fylkesmannen kontaktes på et tidlig stadium for å innarbeide vernehensynene og forkorte senere saksgang.

Terneskjær

5.3 Roller

Grunneierne beholder eiendomsretten i verneområder, men vernet innebærer innskrenkninger i råderetten. Beiting er fortsatt tillatt, det samme er jakt, fangst og fiske. Verneforskriften angir hvilke innskrenkninger som gjelder. Et godt samarbeid med grunneiere er vesentlig for forvaltningen av verneområdet. **Råde kommune** og **Oslofjordens Friluftsråd** er sammen med Fredrikstad kommune eier av Terneskjær.

Fylkesmannen i Østfold v/miljøvernavdelingen er forvaltningsmyndighet for naturreservatet. Dette innebærer ansvar for behandling av dispensasjonssøknader, samt gjennomføring av eventuelle særskilte forvaltningstiltak, herunder skjøtsel, i tråd med vernebestemmelsene. Registrering og dokumentasjon av verneverdiene, samt informasjonsarbeid, tilligger også forvaltningsmyndigheten.

Statens naturoppsyn (SNO) utfører oppsyns- og skjøtelsoppgaver i verneområder. Oppsynet skal se til at vernebestemmelsene og visse andre lover blir overholdt.

Miljødirektoratet er fagmyndighet med overordnet ansvar for opprettelse og forvaltning av verneområder. Det har ansvar for planlegging, koordinering, faglig veiledning og utvikling av generelle retningslinjer mv. for forvaltningen. Direktoratet tildeler midler til skjøtsel og andre tiltak i verneområdene og er klageinstans for vedtak fattet av Fylkesmannen.

Klima- og miljødepartementet har det overordnede politiske ansvaret for verneområder etter naturvernloven og naturmangfoldloven. Departementet fremmer også verneforslag for Kongen i statsråd (kongelig resolusjon).

Fredrikstad kommune forvalter en rekke lover og regler som kan gjelde i tillegg til verneforskriften, som plan- og bygningsloven og motorferdselloven.

Hafslund Nett Øst AS eier høyspentlinjen i Skjæløysundet naturreservat og vedlikeholder linje og linjetrasé.

6 LITTERATUR

- Hardeng, G. 1980: Våtmarksområder i Østfold. Rapp.fylkesmannen i Østfold. (s.467-469).
- Lundberg, A. & Rydgren, K.1994: Havstrand på Sørøstlandet. Regionale trekk og botaniske verdier. NINA forskningsrapport 47:1-222. (s.154-158).
- Marker, E. 1973: Verneverdige strandenger i Østfold. Landsplanen for verneverdige områder og forekomster, Miljøverndept. Botanisk rapport nr.26, lokalitet nr.9. Miljøvernadv., rapp.9, 1991:16.
- Statens naturverninspektør for Sør-Norge 1977. Verneplan for sjøfuglreservater. Utkast. Delplan 1: Østfold, Oslo/Akershus, Buskerud og Vestfold. 132 s. (Steinene / Terneskjær).
- Wergeland Krog, O. M. 1997: Biologisk mangfold. Kartlegging av nøkkelbiotoper, tiltak for bevaring av artsmangfoldet. *Fredrikstad kommune, Plan- og miljøseksjonen. Rapport 1-1997:1-79 + vedlegg + kart. Lok.nr.135, s.61+62.*

Svartorskog på østsiden av Skjæløysundet (sone B).

7 VEDLEGG

7.1 Vedlegg 1 – Verneforskrift for Skjæløysundet naturreservat

§ 1. Avgrensning

Naturreservatet berører følgende gnr./bnr. i Fredrikstad kommune:

116/11, 118/3, 118/5, 118/6, 118/21, 118/56, 118/78, 118/94, 119/191, 119/229, 124/1, 125/2, 125/11, 125/15.

Naturreservatet dekker et areal på ca. 0,52 km², hvorav ca. 0,40 km² sjøareal.

Grensene for naturreservatet framgår av kart i målestokk 1:3 500, datert Miljøverndepartementet mars 2010. De nøyaktige grensene for naturreservatet skal avmerkes i marka. Knekkpunktene skal koordinatfestes.

Verneforskriften med kart oppbevares i Fredrikstad kommune, hos Fylkesmannen i Østfold, i Direktoratet for naturforvaltning og i Miljøverndepartementet. Det samme gjelder jordskiftekartet som lages etter grensemerking.

§ 2. Formål

Formålet med naturreservatet er å bevare et område med truet, sjelden og sårbar natur med en spesiell naturtype i form av en havstrand med varierte og sjeldne vegetasjonstyper og arter. For holmen «Steinene» er formålet også å bevare en viktig hekkeholme for sjøfugl.

§ 3. Vernebestemmelser

I naturreservatet må ingen foreta noe som forringer verneverdiene angitt i verneformålet.

For naturreservatet gjelder følgende vernebestemmelser:

1. Vegetasjonen, herunder døde busker og trær, er vernet mot skade og ødeleggelse. Det er forbudt å fjerne planter og sopp (inkludert lav) eller deler av disse fra reservatet. Planting og såing av trær og annen vegetasjon er ikke tillatt.
2. Dyrelivet, herunder reirplasser og hiområder, er vernet mot skade, ødeleggelse og unødig forstyrrelse. Utsetting av dyr er ikke tillatt.
3. Det må ikke iverksettes tiltak som kan endre naturmiljøet, som f.eks. oppføring av bygninger, anlegg, gjerder, andre varige eller midlertidige innretninger, hensetting av campingvogner o.l., etablering av oppdrettsanlegg og havbruksvirksomhet eller nye båtfester, opplag av båter, framføring av luftledninger, jordkabler og kloakkledninger, bygging av veier, oppdyrking, drenering og annen form for tørrlegging, uttak, oppfylling, planering og lagring av masse, utføring av kloakk eller andre konsentrerte forurensningstilførsler, henleggelse av avfall, herunder hogst- og hageavfall, gjødsling, kalking og bruk av kjemiske bekjempingsmidler. Forsøpling er forbudt. Opplistingen er ikke uttømmende.
4. Bruk av naturreservatet til teltleirer, idrettsarrangement eller andre større arrangement er forbudt.
5. Bålbrenning er forbudt.
6. Etablering av nye båtplasser, herunder båter på svai, er forbudt.

§ 4. *Generelle unntak fra vernebestemmelsene*

Vernebestemmelsene er ikke til hinder for:

1. Tørking av fiskeredskap på fjellskjær øst på Steinene for manntallsførte fiskere.
2. Vedlikehold av eksisterende grøfter, drensutløp mv., etter at forvaltningsmyndigheten er varslet.
3. Drift, vedlikehold og nødvendig istandsetting ved akutt utfall på eksisterende energi- og kraftanlegg.
4. Oppgradering/fornyning av kraftledninger for heving av spenningsnivå og øking av linjetverrsnitt når dette ikke fører til vesentlige fysiske endringer i forhold til verneformålet.
5. Sanking av bær og matsopp.
6. Jakt, fangst og fiske etter gjeldende lovverk.
7. Bruk, drift og vedlikehold av faste innretninger mv. som er i bruk på vernetidspunktet, herunder etablerte båtfester, vei, stier, stenmolo, gangbro over sund, samt gangplattung til Gunhildskjær.
8. Beiting. Direktoratet for naturforvaltning kan av hensyn til verneformålet regulere beitetrykket i hele eller deler av reservatet.
9. Riding knyttet til næringsinntekt ved hesteutleie langs en fast trase gjennom området.
10. Bruk av ikke opparbeidet tennisbane (ca. 25 x 10 m) på Gunhildskjær.
11. Fjerning av trær mv. pga. skygge, utsikt mv., unntatt i sone A (avgrenset av pkt. 14a-16) og sone B (avgrenset av pkt. 21-26a) på vernekartet der all skog er fredet.
12. Utsetting og gjenfangst av stedegne marine arter i forbindelse med havbeitenæring etter akvakulturloven.

§ 5. *Regulering av ferdsel*

I naturreservatet gjelder følgende bestemmelser om ferdsel:

1. All ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner.
2. Motorferdsel på land er forbudt, herunder start og landing med luftfartøy. Forbudet omfatter også bruk av modellbåter og modellfly.
3. I tiden f.o.m. 15. april t.o.m. 15. juli er det forbud både mot ilandstigning og ferdsel til sjøs nærmere enn 50 m fra Steinene.
4. Sykling og ridning bruk av hest utenom på eksisterende stier er forbudt.
5. Direktoratet for naturforvaltning kan av hensyn til verneformålet ved forskrift forby eller regulere ferdselen i hele eller deler av naturreservatet.

§ 6. *Generelle unntak fra ferdselsbestemmelsene*

Ferdselsbestemmelsene er ikke til hinder for:

1. Gjennomføring av militær operativ virksomhet og tiltak i politi-, brannvern-, ambulanse-, oljevern-, rednings- og oppsynsøyemed, samt gjennomføring av skjøtsels- og forvaltningsoppgaver som er bestemt av forvaltningsmyndigheten. Unntaket gjelder ikke øvingskjøring.
2. Bruk av traktor korteste vei ut og inn av reservatet ved utsetting/opptak av båter, med lovlig fast båtfeste eller lovlig oppført brygge, samt ved bortkjøring av strandsjøppel.
3. Nødvendig motorferdsel i forbindelse med akutt utfall på eksisterende energi- og

kraftanlegg. Ved bruk av motorisert transport skal det i ettertid sendes melding til forvaltningsmyndigheten.

4. Nødvendig motorferdsel i forbindelse med aktiviteter som nevnt i § 4 nr 2.
5. Aktiviteter som nevnt i § 4 nr. 1 kan skje uten hinder av ferdselsforbudet i § 5 nr. 3.

§ 7. *Spesifiserte dispensasjonsbestemmelser*

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi dispensasjon til:

1. Nødvendig motorferdsel i forbindelse med aktiviteter etter:
 - a) § 4 nr. 7
 - b) § 4 nr. 3 og 4
 - c) § 7 nr. 6
 - d) § 7 nr. 7.
2. Avgrenset bruk av naturreservatet som angitt i § 3 nr. 4 og § 3 nr. 6.
3. Oppgradering/fornyelse av kraftledning som ikke faller inn under § 4.
4. Begrenset opplag av båter.
5. Fjerning av enkelttrær pga. skygge på dyrket mark, utsikt mv. mellom pkt. 21 og 26 i vernegrensen.
6. Oppføring av anlegg for Kystverket.
7. Vedlikehold og fornyelse av nedgravde innretninger som vannledninger og jordkabler.
8. Etablering og merking av sti.

§ 8. *Generelle dispensasjonsbestemmelser*

Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra forskriften dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, eller dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig, jf. naturmangfoldloven § 48.

§ 9. *Skjøtsel*

Forvaltningsmyndigheten, eller den forvaltningsmyndigheten bestemmer, kan iverksette tiltak for å opprettholde eller oppnå den natur- eller kulturtilstand som er formålet med vernet.

§ 10. *Forvaltningsplan*

Det skal utarbeides forvaltningsplan for naturreservatet, som kan inneholde nærmere retningslinjer for gjennomføring av skjøtselstiltak, og skal etter planen foreligge innen 31. desember 2010.

§ 11. *Forvaltningsmyndighet*

Direktoratet for naturforvaltning fastsetter hvem som skal ha forvaltningsmyndigheten for området.

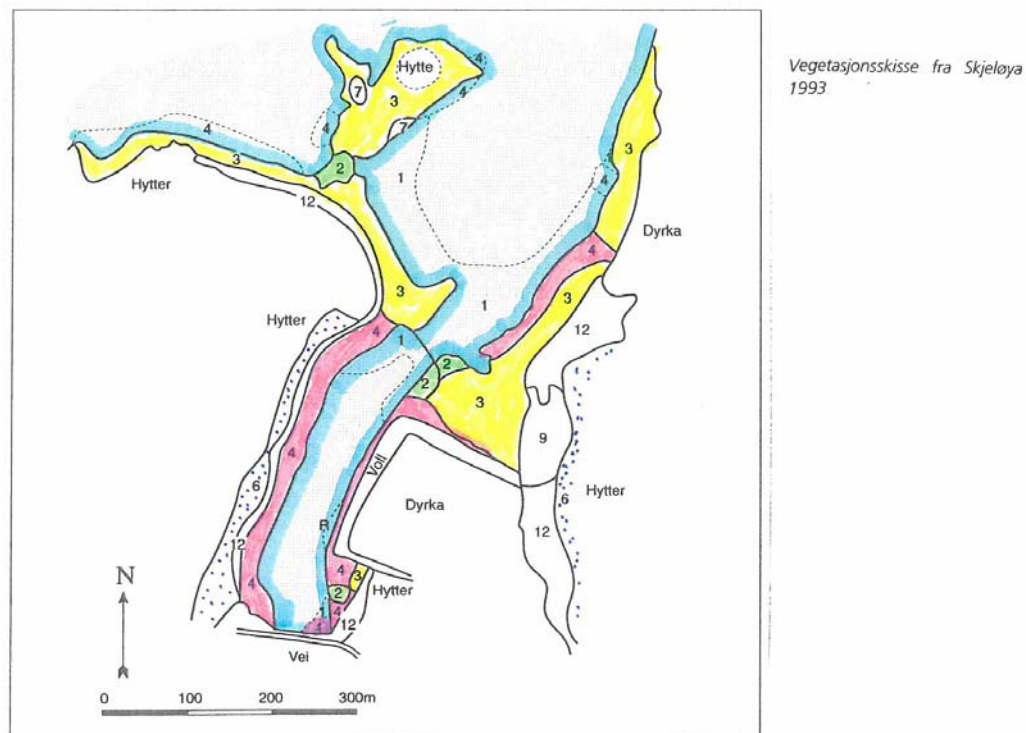
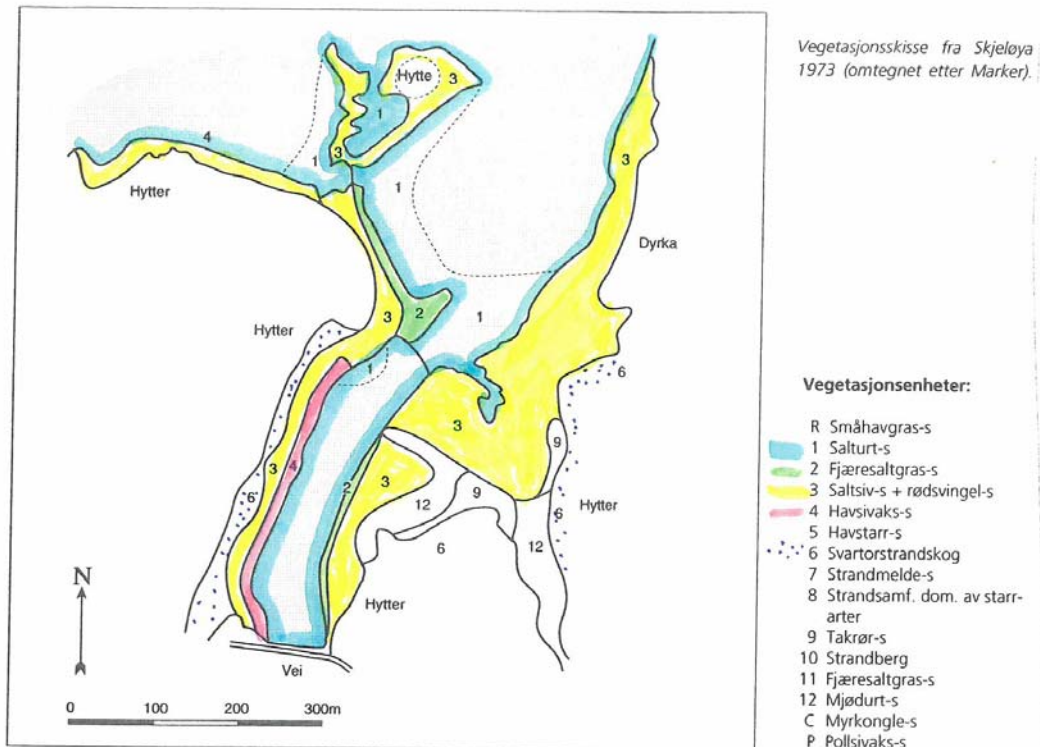
§ 12. *Ikrafttredelse*

Denne forskrift trer i kraft straks.

Samtidig oppheves forskrift 15. desember 1978 nr. 16 om fredning av Steinene naturreservat, Onsøy kommune, Østfold.

7.2 Vedlegg 2 - Vegetasjonsskart fra Skjæløysundet 1973 og 1993

Fra Lundberg, A. og Rydgren, K. 1994. Havstrand på Sørøstlandet. Regionale trekk og botaniske verdier. - NINA Forskningsrapprt 47